BEHOORT EEN CHRISTEN IN DE KOMEDIE?

EX LIBRIS
COURAGE AND LOYALTY
DR.G.PUCHINGER

BEHOORT EEN CHRISTEN IN DE KOMEDIE?

BEHOORT EEN CHRISTEN IN DE KOMEDIE?

DRIE PLEIDOOIEN

VAN

G. TOPHEL,
PREDIKANT TE GENÈVE.

Uit het Fransch door A. J. HOOGENBIRK.

MET EEN INLEIDEND WOORD

VAN

Dr. A. KUYPER.

AMSTERDAM, J. H. KRUYT, 1881.

Wageningsche Boek- en Muziekdrukkerij.

VOORWOORD.

Dreigde een oogenblik het gevaar, dat onze goede Bellringers *de komedie-deur voor ons Christenvolk zouden openstooten, thans blijkt reeds, dat hun optreden er eer een grendel meer op schoof.*

Naar aanleiding toch van hun minder goede tact, om hun keurige muziek met allerhande grappen op te smukken, ontspon zich in onze pers een ernstig debat over het „Publiek Vermaak," dat eer de oude palen nog dieper inheide in den bodem, dan dat het de vroegere slagboomen vallen liet.

In verband hiermeê juichte ik zeer het denkbeeld toe, om ook eens een stem uit het Buitenland *over deze ernstige maatschappelijke aangelegenheid te doen hooren.*

Er zijn nu eenmaal Christenen in den lande, die al wat van onzen eigen bodem komt onfrisch en muf vinden, maar aanstonds zich gewonnen geven als het een vreemde is die aan het woord komt.

Er zijn óók Christenen, die niet van een courant houden, en zelden gesticht worden, indien het vermaan den preekvorm mist.

Eindelijk zijn ze er ook, die, om licht te bevroeden redenen, op het kantje af alles *wantrouwen wat komt uit den Calvinistischen hoek; maar die met open armen inhalen al wat zich hult in de kleedij der moderne orthodoxie.*

Welnu, voor deze drie categoriën kan dit boekske doen wat De Standaard, *met zijn artikelen over* Publiek Vermaak, *niet vermocht.*

Dit boekske komt nu eens niet uit Amsterdam, maar uit Genève, en sprak oorspronkelijk Fransch, geen Hollandsch.

Ook zijn het geen courant-artikelen, maar stichtelijke, aan een Schriftwoord vastgeknoopte, toespraken.

En, wat ik vooral niet verzwijgen mag, ze spreken den Christen toe van uit een standpunt, dat heusch noch puriteinsch, noch calvinistisch is, en eer gequalificeerd zou moeten worden als soms hellend naar den Groninger kant.

Kon dus de artikelen-reeks in De Standaard *het meer stoere en dit boekske (ondanks sommige onzuivere beschouwingen) het soepeler deel van ons Christenvolk in de conscientie vatten, dan zou er van twee kanten tegelijk een slagboom tegen het binnendringen van het publiek vermaak zijn opgesteld, en de neiging tot wereldgelijkvormigheid misschien weêr eenigermate getemperd zijn.*

Daartoe zegene het de Heere onze God, die niet in het „doen *spelen of* zien *spelen" van rollen een welbehagen heeft, maar daarin, dat we* in het werkelijke leven *wandelen zullen voor zijn aangezicht oprechtelijk.*

AMSTERDAM, 19 Februari '81.

KUYPER.

I.

DE LIEFDE TOT DEN NAASTE.

1 Cor. VIII.

Aangaande nu de dingen, die den afgoden geofferd zijn, wij weten, dat wij allen te zamen kennis hebben. De kennis maakt opgeblazen, maar de liefde sticht.

En zoo iemand meent iets te weten, die heeft nog niets gekend, gelijk men behoort te kennen;

Maar zoo iemand God liefheeft, die is van Hem gekend.

Aangaande dan het eten der dingen, die den afgoden geofferd zijn, wij weten, dat een afgod niets is in de wereld, en dat er geen ander God is dan een.

Want hoewel er ook zijn, die goden genaamd worden, hetzij in den hemel, hetzij op de aarde, (gelijk er vele goden en vele heeren zijn.)

Nogtans hebben wij maar eenen God, den Vader, uit welken alle dingen zijn, en wij tot Hem; en maar eenen Heere, Jezus Christus, door welken alle dingen zijn en wij door Hem.

Doch in allen is de kennis niet; maar sommigen, met een geweten des afgods tot nog toe, eten als iets dat den afgoden geofferd is; en hun geweten, zwak zijnde, wordt bevlekt.

De spijze nu maakt ons Gode niet aangenaam; want hetzij dat wij eten, wij hebben geenen overvloed; en hetzij dat wij niet eten, wij hebben geen gebrek.

Maar zie toe, dat deze uwe macht niet eenigerwijze een aanstoot worde dengenen die zwak zijn.

Want zoo iemand u, die de kennis hebt, ziet in der afgoden tempel aanzitten, zal het geweten deszelven, die zwak is, niet gestijfd worden, om te eten de dingen die den afgoden geofferd zijn?

En zal de broeder, die zwak is, door uwe kennis verloren gaan, om welken Christus gestorven is?

Doch gijlieden, alzoo tegen de broeders zondigende, en hun zwak geweten kwetsende, zondigt tegen Christus.

Daarom, indien de spijs mijnen broeder ergert, zoo zal ik in eeuwigheid geen vleesch eten, opdat ik mijnen broeder niet ergere.

....

Tusschen de beide uitersten van het bepaald goede en het bepaald slechte ligt voor het geweten een onafzienbaar veld van levensvragen op zedelijk gebied, van ingewikkelde gevallen, waarover dikwijls, zelfs onder Christenen, aanmerkelijk verschil van meening heerscht.

Het kan zijn, dat God aldus aan elk zijner kinderen een zekere persoonlijke vrijheid van beslissing, een zekere verantwoordelijkheid heeft willen laten bij de oplossing dier vragen, als wilde Hij daaruit de oefenschool maken voor de toepassing der algemeene beginselen, die Hij in ons legt. Ook is mogelijk dat, wijl die vragen zelf aanmerkelijk en zeer wezenlijk verschillen naar gelang van het land, den tijd of den persoon, het hoogst onvoorzichtig zou zijn er reeds vooraf en onvoorwaardelijk over te willen beslissen. Maar in elk geval is 't waar, dat de Bijbel, en dit is een der bewijzen van zijn goddelijke ingeving, niets bevat wat gelijkt op de leer die alle gewetensvragen haarfijn ontleedt en uitmaakt, op de *Casuistiek*.

Nu mogen onze zedelijke luiheid en slordigheid dat droevig vinden, en liever dan zulk een gewichtvolle vrijheid van oor-

deelen een lange lijst van besliste gevallen gehad hebben, toch is er niets vreemds in, niets dat ons Gods wijsheid doet betwijfelen. Integendeel! Immers die vrijheid is wel degelijk een der verhevenste bestanddeelen van ons Christelijk leven. Zij toch verplicht ons, voor onze eigen rekening en gevaar, een standpunt in te nemen omtrent elk der betwiste vraagstukken. Daar nu vooroordeel en willekeur niet in des Christens leven behooren, kunnen wij de oplossing niet over laten aan een toevalligen, oogenblikkelijken indruk, of de geheele zorg er voor toevertrouwen aan te hulp geroepen leiders van het geweten, of aan zekere kerkelijke overleveringen, die voor ons zouden doen wat God geweigerd heeft te doen.

Ook onze minste besluiten moeten uit overdenking en geweten zijn gesproten. Wij moeten ons zelf en anderen rekenschap kunnen geven niet slechts van wat we gelooven, maar ook van wat we doen. Daartoe is noodig dat, onder den invloed van Gods Geest, eenige groote beginselen langzamerhand hun werking en gezag uitstrekken tot de fijnste vertakkingen, de uiterste grenspalen van ons werkdadig leven, zoodat nooit iets geschiede alleen uit sleur of iets dat onverdedigbaar is.

En nu danken wij aan de te groote vrijheden, die zich eenige Corinthiërs veroorloofden, de kennis dier algemeene beginselen, welke ons zullen leiden bij 't gebruik onzer Christelijk vrijheid.

Genoemde Corinthiërs dreven hun vrijheid zoo ver, dat zij zich gerechtigd achtten, ziende op de nietigheid der afgoden, niet slechts wat van afgodenoffers was overgebleven op de markt te koopen en voorts te eten, maar ook aan heidensche feesten deel te nemen in bijzondere huizen of zelfs in tempels.

't Is duidelijk, dat zulk een gedrag groote ergernis in de

Corintische gemeente moest wekken, en er tot geschillen leidde, die men zelfs voor den apostel Paulus bracht. Zijn bewonderenswaard antwoord, dat altijd van pas is, vinden we in den 1en Brief aan de Corinthiërs, kap. VIII, IX en X.

Merken we vooraf op — en dat geldt hun, die uit overtuiging, zoo al niet uit vooroordeel zekere heerschappij over hun broeders zouden willen voeren — dat Paulus geen gebruik maakt van zijn apostolische macht, om uit de hoogte deze ernstige quaestie eens voorgoed uit te maken. Gewapend met de besluiten der Jeruzalemsche Kerkvergadering, ware hem niets gemakkelijker geweest dan den Christenen die maaltijden te verbieden! Toch doet Paulus zulks niet! Veelmeer spreekt hij als hun gelijke tot zijner broederen geweten. Hij erkent in beginsel hun vrijheid van oordeel en handeling in dezen, en zich in hun plaats stellend, roept hij in hoofdstuk X uit: „Waarom wordt mijn vrijheid geoordeeld van een ander geweten!" Ja in zijn slotrede heet het zelfs: „Indien u iemand van de ongeloovigen noodt *en gij (daar) gaan wilt*, eet al wat ulieden voorgesteld wordt, niets ondervragende, om des gewetens wil."

't Schijnt dus dat hij in alles toegeeft, en zeker kon bij 't hooren van dat antwoord de „geavanceerde" partij te Corinthe wanen te hebben gezegevierd. Doch we zullen weldra zien, hoe de apostel trapswijze terug neemt wat hij afstond, of liever, niet *hij* doet dat, maar de Corinthiërs zelf, zoo zij ten einde toe naar hem luisteren. Hij vindt er werkelijk een eer in alle denkbeeld van dwang ver te stellen, en vestigt al zijn hoop op overreding. Bezield met den geest des Nieuwen Verbonds, zoekt hij niet anderen onder 't juk te brengen, maar hen voor zijn overtuiging te winnen. Hij wil er hen toe brengen, dat zij zelf hun gewaande of wettige rechten prijs-

geven, door vrijwillig perken te stellen om de vrijheid, die hij hun heeft toegekend. Met dit doel stelt hij hun drie beweegredenen voor, die alles vermogen op een ook maar eenigszins christelijk hart.

De eerste is de beweegreden der Christelijke liefde, die van de liefde tot des naasten ziel.

De tweede een beweegreden van voorzichtigheid, de zorg voor hun eigen zaligheid.

De derde, een beweegreden van hoog Christelijk belang, de eerbied voor de waardigheid van Christus in hen.

Welnu, broeders, deze drie gronden wensch ik u voor te leggen in deze drie studiën, ten einde er u zelf toe te brengen zekere grenzen te stellen aan uw vrijheid.

Een eerste overweging, die der Christelijke liefde, moet er ons toe brengen, vrijwillig onze vrijheid te beperken. 't Is namelijk de vrees om de zaligheid eener enkele ziel in gevaar te brengen, door haar op ons voorbeeld te verlokken tot daden, die het geweten niet zou goedkeuren, anders gezegd, door haar te ergeren.

De gewetens ontwikkelen zich niet op volkomen gelijke wijs. Wat den een is helder geworden blijft nog duister voor den ander. Daar nu elke daad, die niet uit overtuiging wordt verricht, zonde is, en die zonde soms een eerste stap naar den afgrond zijn kan, moet ook reeds de kleinste mate van eerbied voor het geweten, van zorg voor 't heil van anderen bij 't kind Gods hem nopen om te vermijden, niet slechts wat des Geestes werk in een ziel vlak zou tegenwerken, maar zelfs al wat het zou verhaasten, en de vrije, echte overtuiging niet geheel ongestoord haar loop laten.

Wil een Christen dus niet met Kaïn saamgaan, en zijn hatelijk woord: „Ben ik mijns broeders hoeder", overnemen, dan moet hij zijn rechten kunnen afstaan, als zij geen plicht jegens God betreffen, of als hij voor anderen de droeve gevolgen bovenvermeld er van duchten kan.

Daarin ligt voor hem niet slechts de eenvoudige plicht der christelijke broederschap, maar ook die van dankbaarheid en eerbied jegens Christus. Hoe! zouden wij, die weten wat Jezus in 't belang dier ziel en der onze heeft gedaan, niet terugschrikken voor de mogelijkheid om, door 't gebruik van een recht, waarbij slechts ons vermaak, ons gemak betrokken is, de vrucht te vernietigen van den bloedigen strijd in Gethsémané en op Golgotha?

Paulus zelf vreesde dit zoozeer, dat hij zich beslist bereid verklaart liever nooit meer vleesch te eten, als hij geloofde dat 't gebruik eenigszins het werk van Christus schaden kon.

Meer nog. Waarlijk, eer hij een voorschrift stelde, had de apostel door zijn voorbeeld gezorgd geen gevaar te loopen, dat men hem kon toevoegen: „Medicijnmeester, genees uzelf." Immers, nog veel verder gaande dan twijfelachtige rechten, had hij er uit liefde tot de zielen, twee opgeofferd, vrij wat meer belangrijk en wettig dan het bijwonen van een heidensch feest: Hij had zijn recht op een huwelijk en op een vast inkomen laten varen.

Dat herinnert hij in 't 9e hoofdstuk. Welk een grootsche opoffering voor een zoo warm en liefhebbend hart als 't zijne, afstand te doen van huiselijk genoegen, ten einde zich meer bepaald aan 't heil der zielen te wijden! Een geregeld inkomen niet te eischen, om in plaats daarvan 's nachts met de handen te werken, na over dag gepredikt of gereisd te hebben; 't niet te eischen, schoon rede en Schrift er duizendmaal recht

op gaven; 't niet te eischen ten einde een voorbeeld te stellen, hier dat van arbeid, aan trage Christenen; ginds dat van belangloosheid tegenover lage verdenking! — Wat geestkracht, wat zelfverloochening!

Maar zou Paulus, door aldus te handelen, ook meer gedaan hebben dan de Christen geroepen is te doen? Wachten wij ons zoo iets te gelooven, mijn broeders.

De Christen is de volgeling van een alvermogenden Meester, die, als onbeperkt beheerscher des hemels en der aarde, als natuurlijk bezitter van alle rechten en mogendheden, toch niet geaarzeld heeft, uit liefde voor een vervloekt geslacht, al die rechten, al die mogendheden een voor een op te offeren: het recht om in heerlijkheid te blijven bij den Vader, het recht om niet te behoeven geboren te worden, het recht om niet te behoeven te sterven, het recht om niet de aanraking te gevoelen noch de gevolgen te ondervinden der zonde. Moet niet de Christen, leerling van zulk een Meester, gereed zijn zelf ook in het belang der zielen af te zien van de meest onbetwistbare en verheven rechten; het recht van bezit bijvoorbeeld; het recht om te blijven in zijn vaderland, het recht een welverdiende rust te smaken, het recht zijn kinderen binnen 't bereik zijner liefde te houden, het recht om van zijn lichaam alle gevaar te verwijderen, het recht te leven, in een woord, te leven zonder zich bloot te stellen aan lijden?

Heeft de Christen, toen hij zich aan God overgaf, Hem ook niet al die rechten afgestaan? Is het thans niet God, die er over beschikt? En zoo God om zijn eer, d. i., voor 't heil der zielen, het geld, de rust, de kinderen, de gezondheid, het leven des Christens behoeft, heeft Hij dan niet enkel maar te vragen, en de Christen te gehoorzamen! Zijn Meester

kan tot hem zeggen: „Ga uit uw land en uit uw maagschap", en wee den dienaar, zoo hij niet aanstonds opstaat om te vertrekken. Hij kan tot hem zeggen: „Geef de helft uwer goederen, geef al die goederen voor mijn zaak," en wee zoo de dienaar weigert. Hij kan tot hem zeggen: „Offer mij uw dochter, uw zoon op, Ik heb hen noodig, de een als ziekenverpleegster, de ander als zendeling," en wee zoo de dienaar hen terug houdt van de heilige roeping. Hij kan zelfs tot hem zeggen: „Ik eisch uzelf; Ik heb uw krachten, uw gezondheid, uw leven noodig," en wederom wee den dienaar, zoo hij zijn leven liefheeft en zoekt te behouden, wanneer men voor God het moet kunnen verliezen. Ja, wee hem, die niet zichzelf en al wat hij heeft kan afstaan; gij verstaat mij: zichzelf en al wat hij heeft, voor de eere zijns Gods en het heil der menschheid!

Zou dan zulk een dienaar, van wien God zelfs het hoogste kan vragen, nu niet, en met vreugd het mindere kunnen geven? Zou hij, die in het groote tot den dood toe getrouw moet zijn, moeite hebben dat te wezen in het minste? Geroepen om, zoo noodig, de heiligste rechten prijs te geven om zielen te behouden, zou hij dan geen betwistbare of zeer onbeduidende rechten kunnen laten vallen, om niet het gevaar te loopen, aan een ziel schade te doen? Zou hij niet met blijmoedig afstand doen b. v. van het recht om zich te ontspannen, of zich op kunstgebied te ontwikkelen; als hij dat niet kan doen, dan door een uit zedelijk oogpunt gevaarlijk middel?

O zeker, ik ontken niet dat het Christelijk leven, dus opgevat, opoffering en verloochening met zich brengt. Dat heeft Christus ons waarlijk niet verborgen. Doch voorts vraag ik u: past het ons, kinderen der 19e eeuw, het verheven

woord Opoffering in betrekking tot ons uit te spreken, als wij bedenken wat onze voorouders voor offers gebracht hebben? Maar zelfs, verondersteld dat onze kleine verloocheningen wezenlijke offers zijn, dan is er toch nog zooveel schadeloosstelling tegenover, dat men ze weldra vergeet. Wie zulke offers weet te brengen, is verbaasd dat men hem bewondert, maar nog veel meer, als hij bespeurt dat men hem beklaagt.

Zou 't ooit in iemand opkomen een jonge moeder te beklagen, die een of ander feest niet kan bijwonen, wijl zij haar kind moet verzorgen. Hoe gesteld zij moge zijn op vermaken, zal niet, als zij waarlijk moeder is, een liefkozing, een blik, ja ook de verwachting van zulk een blik niet haar feest, haar schoonste feest zijn? Zal in haar van liefde vervuld hart nog plaats zijn voor spijt? Welnu, mijn broeders, weet gij niet, dat er een moederschap omtrent de zielen bestaat, en dat daarvan elk Christen de onuitsprekelijke blijdschap kan en moet voelen? Zie, de vreugd over het schenken van leven aan het lichaam is groot; zij doet veel lijden en opoffering dragen. Maar de blijdschap over het schenken van leven aan de ziel, de vreugd van Gode kinderen te verwekken, van tegenwoordig te zijn bij en bevorderlijk aan de geboorte voor de eeuwigheid, aan de nederdaling des hemels reeds hier in 't menschenhart, o Heere, wie zal die vreugd beschrijven? Wie zal die zoete, diepe, onuitwischbare gemoedsaandoeningen weêrgeven, welke thans geen onheil meer in 't verschiet duchten, de bewegingen eener ziel, aan welke het voorwerp van haar geluk nooit zal worden ontroofd?

Met dit geluk van een ziel die een andere ziel redt, is, dunkt mij, alleen in grootte te vergelijken de wroeging desgenen, die eens zal hooren, welk deel hij heeft gehad in het verderf zijns naasten. Kunt gij u, broeders, het schrik-

kelijke der ontdekking verbeelden, voor een Christen die, als alles wordt geopenbaard, het verhaal zal bevestigen van zijn rechtstreeksch of zijdelingsch onvoorzichtig voorbeeld, met de verleiding er in gelegen, daarna den val en eindelijk het beslist verderf van dezen of dien? Zou na zulk een openbaring nog zaligheid mogelijk zijn?

Broeders, ik stel voor u deze twee: het geluk van hem die behoudt, de wroeging desgenen die verderft. Ik heb niet noodig te vragen wat gij kiest. In het afgetrokkene wenscht gij innig 't eerste, en wilt alles prijsgeven wat u tot het tweede zou kunnen brengen. Vanwaar dan, dat in de werkelijkheid zoovelen, die zich Christenen noemen, handelen zonder rekening te houden met die laatste, schrikkelijke mogelijkheid? Vanwaar dat ik er op wijzen moet, hoe we, in de vragen der Christelijke vrijheid, uitermate zeer om de ziel onzes broeders denken moeten? Mijn hart wordt telkens toegenepen als — en dat gebeurt vaak — bij 't spreken over 't geoorloofde van eenig vermaak, men mij enkel antwoordt: „Ik kan het genieten: het doet mij geen kwaad!" Maar men vraagt niet of de voorbereiding tot dit vermaak, om eens iets te noemen, ook kwaad, veel kwaad aan anderen kan doen. „Het doet mij geen kwaad!" — Dat zou dan al de uitwerking zijn van de kracht des Evangelies, van zooveel leerredenen. Wij zouden zoo gearbeid hebben, om zulk een vrucht der zelfliefde te oogsten! Vraagstukken zouden dus voor velen onzer slechts éène zijde hebben: ons belang, ons gemak. Wij zouden dan nog moeten leeren, dat het voor 't kind van God, 't welk zich een genot wil veroorlooven, niet voldoende is, gerust te zijn omtrent de uitwerking op zichzelf, maar dat hij ook b. v. minstens zeker moet weten, dat het niet gekocht wordt tegen boogen zedelijken prijs, dien van haast

niet-ontwijkbare verlaging dergenen, wier [1]) werk 't is hem dat genot te verschaffen!

Neen, ik kan niet gelooven dat wij dat alles nog behoeven te leeren. Ik ben verzekerd, dat het genoeg is eenigen onzer dit ernstig gebrek te doen opmerken, om hen aanstonds te doen besluiten het te verhelpen. Voortaan zullen zij zich de vragen omtrent het geoorloofde niet meer zoo van alles afgescheiden voorleggen, maar die in samenhang brengen met al wat liefde tot de zielen er aanknoopt.

Want wij willen allen steeds meer liefhebben. Wij zijn 't moe, nog steeds zoozeer voor ons-zelf te leven, en dorsten er naar te leven voor Christus en voor hen, die Hij heeft lief gehad. Hoe zullen wij ons koud of lauw hart verwarmen dan door de aanraking met het hart van Jezus Christus? Waar zullen we het brandpunt van de liefde tot de zielen vinden, dan op Golgotha en aan den voet van het kruis?

Daar moeten we, niet maar vaak komen, neen, woning maken. Daar zullen we, den Gekruiste aanschouwend, ons hart sterker voelen kloppen, onze liefde tot den naaste toenemen. Die liefde, betwijfelen we het niet, zal 't antwoord geven op menig netelig vraagstuk, de sleutel zijn tot vele raadselen, de kracht tot talrijke opofferingen en het oneindig loon van menige zelfverloochening.

> Lief te hebben, dat is leven.
> Doe ons leven, God des vredes!

Zoo zij het!

---

1) Zinspeling op den schouwburg.

II.

ONS EIGEN ZIELEHEIL.

1 Cor. IX : 23 v.v.—X : 1—5; 11—12.

En dit doe ik om des evangelies wil, opdat ik hetzelve mede deelachtig zou worden.

Weet gijlieden niet, dat die in de loopbaan loopen allen wel loopen, maar dat een den prijs ontvangt? loopt alzoo, dat gij dien moogt verkrijgen.

En een iegelijk, die om prijs strijdt onthoudt zich in alles. Deze dan doen wel dit, opdat zij eene verderfelijke kroon zouden ontvangen, maar wij eene onverderfelijke.

Ik loop dan alzoo, niet als op het onzekere; ik kamp alzoo, niet als de lucht slaande;

Maar ik bedwing mijn lichaam, en breng het tot dienstbaarheid, opdat ik niet eenigzins, daar ik anderen gepredikt heb, zelf verwerpelijk worde.

En ik wil niet, broeders! dat gij onwetende zijt, dat onze vaders allen onder de wolk waren, en allen door de zee doorgegaan zijn.

En allen in Mozes gedoopt zijn in de wolk en in de zee; en allen dezelfde geestelijke spijs gegeten hebben;

En allen denzelfden geestelijken drank gedronken hebben; want zij

dronken uit de geestelijke steenrots, die volgde, en de steenrots was Christus.

Maar in het meerderdeel van hen heeft God geen welgevallen gehad; want zij zijn in de woestijn ter nedergeslagen.

En deze dingen allen zijn hunlieden overkomen tot voorbeelden; en zijn beschreven tot waarschuwing van ons, op dewelke de einden der eeuwen gekomen zijn.

Zoo dan, die meent te staan zie toe dat hij niet valle.

....

Zekere dame had een koetsier noodig. De eerste die zich aanbood verzekerde, dat er geen beter was dan hij.

„Nu," zei de dame, „hoe dicht, op zijn sterkst genomen, zoudt ge wel met mijn rijtuig bij een afgrond durven komen?"

„Tot op een el, mevrouw; daar zou geen gevaar bij zijn."

„Dan zijt gij de man niet, dien ik zoek; ge kunt heengaan."

Een tweede komt. Hij overtreft nog den eerste en verklaart, dat hij het wiel van het rijtuig een duim ver van den afgrond kan laten loopen. Deze wordt nog sneller dan de eerste weggezonden.

Eindelijk komt een derde zich aanmelden. Op de ook hem gedane vraag antwoordt hij bescheiden: „Mevrouw, ik heb die gevaarlijke proef nooit genomen. Al wat ik kan zeggen is dat ik mij steeds zooveel mogelijk verwijderd houd van den afgrond, in plaats van er dicht bij te gaan."

„Dan," sprak de dame, „neem ik u aan, want in u stel ik vertrouwen."

Broeders, mijn geheele prediking ligt in dit verhaal of beeld, dat ook zeer goed in 't kort het tweede deel van Paulus' antwoord op de vraag der Corinthiërs weergeeft. Gij

herinnert u, dat hij hen eerst had willen nopen hun vrijheid te beperken, ziende op hun broederen. Nu vermaant hij hen haar grenzen te stellen, in 't belang van hun eigen zieleheil. Op den beweeggrond der liefde volgt alzoo die der voorzichtigheid. Na voorloopig toegestemd te hebben, dat hun zelf het eten van afgodenoffers niet schaadt, doet hij hun verstaan, dat het in 't belang van hun eigen ziel ook wellicht beter ware het niet te doen. Hij blijft liever ver van de uiterste grens van het geoorloofde, dan gevaar te loopen haar te overschrijden door er te dicht bij te komen.

Drie overwegingen steunen hem bij 't geven van dezen bescheiden raad.

1. Herinnert Paulus, door de vergelijking tusschen den Christen en den worstelaar in de Olympische spelen, zijn lezers, dat hun leven een strijd is op leven en dood, waarin de prijs moeilijk is te behalen.

2. Herinnert hij hen door eigen voorbeeld, dat die strijd ons tot onophoudelijke waakzaamheid en zware opofferingen verplicht.

3. Wijst hij, uit de geschiedenis van Mozes' tijdgenooten aan den hachelijken toestand van wie 't gevaar niet achten, en hun vrijheid misbruiken.

We zullen achtereen elk dezer overwegingen behandelen.

Een schaar van Christelijke hoorders, of die althans zoo heeten willen, is, mijn broeders, vaak een slecht rechter in haar eigen zaak. Ik zou daarom wel eens een eerlijk maar ongeloovig man willen vragen, hoe *hij* meent dat het gedrag moet zijn van hen, die, in den Bijbel een boek vrij van overdrijving of dwaling ziende, bij gevolg gelooven al wat het

ons openbaart omtrent de wereld, het kwaad, den satan en ons eigen hart.

„De wereld," zou ik tot hem zeggen, „is volgens den Bijbel in het bederf verzonken. Men ademt er in een zedelijken dampkring vol verpeste uitwasemingen, ja zelfs wordt ons gesproken van geestelijke boosheden, die de lucht bewonen, en ons voortdurend willen besmetten. Die vergiften zijn even doordringend als verderfelijk. Wat hen nog geduchter maakt is, dat zij worden uitgestrooid door een gevallen aartsengel, die al de macht, al 't verstand dat God hem gegeven had, gebruikt om slachtoffers te maken. Heel ons geslacht te verderven is 't doel zijner begeerlijkheid; maar tegen de Christenen vergrimt hij 't meest. Hen weer in zijn macht te krijgen is bij hem een vraag, waar zijn eer mee gemoeid is. De hoop daarop begeeft hem nooit geheel. Zoo legt hij zich nu eens als een luipaard aan de deur hunner ziel, 't gunstig oogenblik beidend om die te bespringen; dan weer sluipt hij als een brieschende leeuw rondom den vurigen kring, d. i. de waakzaamheid, die hen beschermt. Wee als dit vuur bij gebrek aan onderhoud verdooft!"

„In 't kort: Daar is geen list die hij niet bedenkt, geen middel dat hij niet weet te gebruiken. Hij neemt er den tijd voor, en zijn geduld is even groot als zijn verdorvenheid. Hij, de engel der duisternis, kan zich voordoen als een engel des lichts, d. i. hij weet bijzonder goed den leugen als waarheid te doen voorkomen en het kwaad als goed. Hij schept, op 't gebied des geloofs en der zedeleer, tusschen het zwart en het wit een reeks van tallooze schakeeringen, zoo fijn, dat men van de eene tot de andere kan overgaan, zonder het te merken. Zoo kan men reeds in het zwart zijn, terwijl men meent het wit nauwelijks verlaten te hebben."

„Ten slotte, om ten volle ons gevaar te schetsen, heeft deze vreeselijke vijand, bondgenooten binnen de vesting. Ons hart herbergt de verraders, die haar aan hem zoo gaarne willen overleveren. Slechts één Mensch heeft kunnen zeggen: „De overste dezer wereld heeft aan Mij niets." Bij alle andere heeft hij ergens vat op. Is hij ook bij de ware Christenen overwonnen, toch spant het sidderend vleesch, zijn trouwe bondgenoot, nacht en dag met hem saâm tegen de heerschappij des geestes."

Ziedaar in enkele woorden de voorstelling, die ik naar de Schrift hem geven zou. Ik twijfel niet, of hij zou dadelijk er uit besluiten, dat wie dit alles gelooft, waakzaam moet zijn als een belegerde bevolking, voorzichtig als een oppasser in een gasthuis vol melaatschen, bereid ten slotte tot alle opofferingen, welke zich een worstelaar, die den prijs begeert, getroost.

In elk geval is dat het besluit waartoe Paulus komt. Hem toch is het niet genoeg te verklaren, dat hij niet loopt als op 't onzekere, m. a. w. dat in zijn leven niets aan gril of meesleeping wordt overgelaten; dat hij niet kampt als de lucht slaande, d. w. z. dat hij nauwkeurig nagaat, waarheen zijn streven en waken leiden moet. Maar hij getuigt bovendien, dat hij zijn lichaam bedwingt en tot dienstbaarheid brengt, opdat hij niet, anderen gepredikt hebbende, zelf verwerpelijk worde.

Broeders, hebt gij deze woorden gewogen? Welk een waarschuwing ligt in deze bekentenis! Hoe! De apostel Paulus zelf, dien wij kennen, wiens leven bijna 't verheven ideaal bereikt heeft, die met Johannes en eenige anderen, onder alle menschen het

meest dien schoonen titel van „heilig" verdiend heeft; die zooveel verschijningen heeft gehad, en in een daarvan zich tot God heeft opgenomen gevoeld; die heeft kunnen zeggen: „Ik ben der wereld gekruisigd;" „niet meer ik leef, Christus leeft in mij;" „de zonde zal over u niet heerschen;" „Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door Jezus Christus," en zooveel meer — deze Paulus erkent, dat hij zijn lichaam moet bedwingen en tot dienstbaarheid brengen, opdat hij niet eens verwerpelijk worde!

Zie, indien hij had laten doorschemeren de mogelijkheid van verzoeking tot hoogmoed bij zichzelf, gelijk waar hij spreekt over den „scherpen doorn"; of van oogenblikkelijke zwakheden, als die na welke hij, volgens Lukas' verhaal, de broederen van Rome gezien hebbende, weer moed greep; of ook van een gedeeltelijke verduistering zijns geloofs, als die bij Elia en Johannes den Dooper voorkomt, we zouden het nog begrijpen, welk hoog denkbeeld we ook van zijn geestelijk leven hebben. Maar dat hij ons van zijn lichaam spreekt, hoe hij het onophoudelijk moet bewaken en tenonderhouden, om den opstand des vleesches, den achteruitgang, die tot zijn verwerping zou gevoerd hebben, te verhinderen, dat doet onze gansche ziel sidderen, en verklaart ons Augustinus' woord: „De vrees des apostels verschrikt ons, want zoo de ram beeft, wat zal het zwakke lam doen?"

Wat het zwakke lam zal doen, n.l. gij en ik, mijn broeders, welnu — ten minste wat de ram deed. Als Paulus zich tegen teruggang slechts beveiligt acht door voortdurende waakzaamheid en in de armen zijns Heilands, zouden wij dan niet, tenzij wij uitzinnig waren, er uit besluiten; dat daarin alleen voor ons veiligheid ligt?

Wij willen op zijn voorbeeld al de wapenen aangrijpen, die

God ons biedt, om te weêrstaan in den boozen dag, en daar de satan nooit een wapenstilstand sluit, zullen we die wapenen ook nooit neêrleggen! Het schild des geloofs zal steeds aan onzen linkerarm zijn, het zwaard des geestes in onze rechterhand, de helm der zaligheid op ons hoofd en het borstwapen der gerechtigheid tegen ons hart, om het te dekken.

Om den satan geen vat te geven, zullen we het kwaad en al wat er toe leidt, vlieden. Matig in alles, wakend, de lendenen omgord, de lampen brandende, steeds meester van ons zelf, en trouw ook in 't kleine, zullen wij het oog kunnen uitrukken, den arm afhouwen die ons verderf zouden zijn. Of, naar den uitnemenden raad van Plato, zullen we ons wel wachten de planten te begieten, die men moet laten verdrogen.

Behalve die algemeene voorzorgen, zullen we steeds dieper onze inborst onderzoeken, om er de geheime neigingen, de verkeerde lusten van te leeren kennen. Wij zullen ons een gezondheidsleer der ziel opstellen, die er al het overprikkelde uit verwijdert. Die gezondheidsleer zal persoonlijk zijn, naar 't eigenaardige onzer natuur. 't Gedrag van anderen zal evenmin onze volstrekte regel wezen als het onze voor hen. Die regel zal streng gevolgd worden, want één onvoorzichtigheid kan alles in gevaar brengen. Hij zal zijn hoede uitstrekken over alle gevallen in ons leven, over lezen, gezellig onderhoud, verborgen gedachten, vermaken, voeding, ja ook kleeding, in 't kort, over heel ons leven, nacht en dag.

In betwiste vraagstukken zal de Christen, bezorgd voor zijn behoud, veeleer beschroomd zijn dan vermetel. Hij zal eer te voorzichtig zijn dan te vrij.

Bij alle ontspanning zal hij bedenken dat, wijl heel dit leven aan werken en strijden is gewijd, ontspanning slechts geoorloofd is als zij, ver van te schaden, ons dagwerk vergemakkelijkt door de lichaams- en zielskrachten, die we behoeven, te herstellen.

Bemerkt dus de Christen, dat een uitspanning zijn zielskracht verzwakt, eenigermate zijn gemeenschap met God hindert, en, terwijl hij haar geniet, zijn nooit-ophoudend gebed stoort; dat hij na 't genot zwakker is, meer aan zekere gedachten bloot staat, naar lichaam en geest is ontzenuwd, in een woord meer genaakbaar voor den vijand, dan zal hij dadelijk een kloek besluit nemen. Vloeien genoemde uitwerkselen voort uit den aard van het vermaak zelf, dan zal de Christen er volkomen van afzien. Spruiten ze niet daaruit voort, maar uit de drift waarmeê men het najaagt, de toestanden waarin men het geniet, dan zal hij die toestanden moeten wijzigen, die drift doen bedaren, of wel wat niet gewijzigd kan prijs geven.

Het dansen b. v., al is 't in mijn oogen een spel voor kinderen en volken in hun kindsheid, kan men op zichzelf niet veroordeelen. De Bijbel vermeldt het meer dan eens zonder afkeuring. Christus laat het plaats vinden in het huis van den Vader des Verloren Zoons. Maar bij de omstandigheden waarin men er zich thans aan overgeeft, bij den tijd er aan besteed, de lange toebereidselen er voor vereischt, bij het ijdel praalvertoon waartoe het gelegenheid geeft (wanneer er al niet, als op 't platteland, onzedelijkheid uit voortkomt), bij het schadelijke voor de gezondheid, — waarom het reeds afkeurenswaard is — geloof ik, dat het dansen een overvloedige bron is van lichtzinnigheid en losbandigheid.

Maar, zal men ons tegenwerpen, wilt ge ons dan tot peinzende kluizenaars maken, ons veroordeelen tot een somber leven, dat van alle vroomheid zal doen walgen?

Tot eenig antwoord vraag ik uitlegging van het volgend feit:

Mijn herinnering raadplegend, vind ik, dat de meest teleurgestelde menschen, die ik heb ontmoet, de meest van alles verzadigde en levenszatte, lijdende aan aanvallen van zwaarmoedigheid, waar alleen geneesheer of leeraar de verborgen oorzaak van kennen, juist zij waren die binnen de grenzen van burgerlijke eerlijkheid meenen alles zich te mogen vergunnen. De vroolijkste, die het innigst en gestadigst gelukkig waren, overgelukkig soms, altijd jong van hart, in allen deele wat edel en groot is genietend, zijn zij, die uit voorzichtigheid jegens zichzelf en uit liefde tot hun broederen, de wereldsche vermaken flinkweg hebben laten varen!

Overigens ben ik geenszins van plan het boetekleed, de monnikspij of de zelfkwelling aan te bevelen. Die voortdurende waakzaamheid wordt van binnen en in de gemeenschap met Jezus Christus geoefend. Zij bestaat vooral daarin, steeds meer in Hem te blijven, in zijn armen te vluchten, alles onder zijn oog te doen. Dat zegt reeds, dat zij niets droevigs of gedwongens heeft, zich niet verraadt door het voorkomen van een kluizenaar of een uiterlijk van barre strengheid. Noopt het gelaat van ons, Christenen, soms dat te denken, o beschuldig dan slechts u-zelf. Wacht u den sluier der droefheid toe te schrijven aan bijzondere christelijke getrouwheid. Veeleer is 't gevoel van onze ontrouw er oorzaak van. Het Evangelie is er niet voor verantwoordelijk. Wij, ja wij alleen zijn hier te bestraffen.

Maar, al zou 't ook waar zijn, dat de noodzakelijkheid van

ons persoonlijk behoud in dit leven alle strengheid eischte, zou 't dan niet de moeite loonen die te aanvaarden?

Waarom gaat het eigenlijk? Om het niet in gevaar stellen van al de vrucht van ons christelijk leven, van heel het bloedig lijdenswerk van Jezus Christus. 't Geldt hier het gevaar te mijden in den staat van afval te komen, waarvan Petrus zegt: „Hij is erger dan die waaruit de genade ons getrokken heeft." Het is hier de vraag, geen schipbreuk te lijden vóór de haven, of, om bij Paulus denkbeeld te blijven, 't geldt hier, niet te vallen aan den drempel zelf van Kanaän.

O, hoe aangrijpend en plechtig is het tooneel, waarop de apostel ons een enkelen blik vergunt. Daar ginds, in de woestijn van Sinaï, die ongastvrije weg, bezaaid met lijken getroffen door den vloek. Eerst zien we hen, die in een aanval van werkelijken waanzin, gedanst hebben rondom het kalf van Aäron; vervolgens hen, die vielen te Kibroth-Taäva, de „lustgraven"; wederom verder de menigte, welke God strafte voor haar opstand, door haar aan de vurige slangen over te leveren. Eindelijk, vlak bij Palestina, de drie-en-twintig-duizend slachtoffers der onreine dochteren van Moab.

Toch hadden die allen de groote verlossing uit Egypte gezien, de vurige wolk, het klieven der zee, de gezond gemaakte wateren, het manna, vallend van den hemel, de rots die verkwikkende wateren liet uitvloeien, Sinaï, schitterend van goddelijke heerlijkheid, Mozes, nederdalend met Jehova's wet. Na zooveel ontvangen, gehoopt, geleden te hebben, dan nog nabij het doel om te komen! En dat wijl er niet gewaakt is! O, die meent te staan, zie toe dat hij niet valle!

Maar waartoe lessen van voorzichtigheid te vragen aan de

Oude Geschiedenis? Geven onze eigene herinneringen ze ons niet? Zie, als we die maar raadplegen, rijzen er beelden op, die ons doen sidderen en weenen. Deze en die waren onze makkers. We hebben saâm gespeeld, saâm het brood voor ziel en geest ontvangen. Ze waren niet slechter dan wij, wij waren niet beter dan zij. Misschien waren ze ons vóór op den weg der gerechtigheid, toen eensklaps een verschrikkelijke tijding ons heeft verplet. Deze of die is gevallen; dat meisje, die jongeling heeft zich met schande bedekt. Bij die vreeselijke tijding voelden we ons hart bezwijken, den grond trillen, den afgrond opengaan. En bij ons het beginsel van eenzelfden val ontdekkend, riepen we uit: O mijn God, en ik!

O, dat we uit zulke jammeren leeren, dat ze ons toonen hoe, wie den duivel plaats geeft, zich zet op een helling, waar niemand weet welke zijn laatste schrede nederwaarts zal zijn.

Jaren lang, soms ongemerkt, in stilte gaat bij een brug de verzakking voort, die ten slotte leidt tot de ineenstorting, waarvoor een enkel oogenblik voldoende is. Zoo kan een lange reeks van geringe zedelijke schokken en onmerkbare aftrekkingen onvoorziens eindigen in een vreeselijke ramp, wier terugslag het gansche leven en misschien zelfs de eeuwigheid vervult.

Gij die zegt: „dit boek, dat vermaak, die gewoonte, die omgang doet mij volstrekt geen kwaad," zijt ge wel zeker van wat gij beweert? „Het kwaad," zegt Bossuet ergens, „komt niet altijd bij stroomen. Het dringt vaak bij droppels door, maar toch zal men er ten laatste door overstelpt worden."

En moge ook dat alles van het standpunt der wereldsche onberispelijkheid geen schade doen, weet ge zeker, dat ge

er die ook niet van ondervindt, wat betreft het leven Gods in u? Niet zoozeer uw zedelijk karakter boezemt mij zorg in, als wel uw geestelijk leven. Het is zeer wel mogelijk, dat de Satan er belang bij heeft, dat ge geen val doet, welke hen zou verschrikken, die hij nog lokken wil. Hij heeft veeleer bij zijn aanlokselen slachtoffers noodig, die niet het voorkomen van dezulke hebben, maar die gevangen in zijn valstrikken nog vroolijk kunnen zijn. Hun ziel is er des te meer door in gevaar, want een val kan, terwijl hij voor dit leven ongelukkig maakt, behouden voor het toekomende. En wederom kan, bij het behouden van het aardsche leven, een langzame ontaarding der ziel verderven voor de eeuwigheid.

Welnu, dat vrees ik voor wie de te Corinthe al te bekende helling volgen. Ik ducht gedeeldheid des harten, ik vrees voor een vervluchtigen der ziel, ik vrees voor lauwheid, voor een trapswijs versterven, 'twelk men niet bemerkt. O, in plaats van te berekenen al wat ge doen kunt zonder u te zeer te verzwakken, zoek liever wat geschikt is u te versterken! Tracht naar de gemeenschap van Christus meer dan naar die der wereld. Houd u allereerst bezig met uw geestelijke ontwikkeling meer dan met dien van den smaak, welke, naar men zegt, aan rechtdoorgaande Christenen ontbreekt. Gij zult de gansche eeuwigheid hebben, om die leemte aan te vullen, als zij tenminste bestaat. Maar, wat ik u bidden mag, bekommer u thans meer om het eeuwige leven te grijpen, en alles te vermijden wat u dat zou kunnen rooven.

In zijn beroemd kort vertoog zegt Pascal: „Eeuwiglijk in vreugde voor een dag van beproeving op aarde! O, mijn broeders, dat niemand onzer later behoeve te zeggen: Eeuwig verloren voor een oogenblik van schijnvreugde."

Niemand heeft het op zijn doodbed betreurd in twijfelachtige zaken te weinig zijn vrijheid gebruikt te hebben. Voor de hoogste rechtbank zullen we niet onze buitengewone zelfverloocheningen maar ons overmoedig handelen te beweenen hebben. Broeders, broeders, laat ons op onze zielen acht geven, en offeren we voor den tijd de eeuwigheid niet op.

....

III.

CHRISTUS IN ONS.

---

1 Cor. X : 14—23 en vs. 31.

Daarom, mijne geliefden! vliedt van den afgodendienst.

Als tot verstandigen spreek ik, oordeelt gij hetgeen ik zeg.

De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet eene gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet eene gemeenschap des lichaams van Christus?

Want een brood is het, zoo zijn wij velen een lichaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig zijn.

Ziet Israël, dat naar het vleesch is; hebben niet degenen, die de offeranden eten, gemeenschap met het altaar?

Wat zeg ik dan? dat een afgod iets is? of dat het afgodenoffer iets is? Ja ik zeg, dat hetgeen de Heidenen offeren, zij den duivelen offeren, en niet Gode; en ik wil niet, dat gij met de duivelen gemeenschap hebt.

Gij kunt den drinkbeker des Heeren niet drinken, en den drinkbeker der duivelen; gij kunt niet deelachtig zijn aan de tafel des Heeren, en aan de tafel der duivelen.

Of tergen wij den Heere? Zijn wij sterker dan Hij?

Alle dingen zijn mij geoorloofd, maar alle dingen zijn niet oorbaar; alle dingen zijn mij geoorloofd, maar alle dingen stichten niet.

Het zij dan dat gijlieden eet, het zij dat gij drinkt, het zij dat gij iets anders doet, doet het al ter eere Gods.

Men leze terens 2 Cor. VI : 14—18.

Op 't gebied der zedeleer zoowel als op dat der pastorale godgeleerdheid, ken ik niets schooners of krachtigers dan de drie hoofdstukken, wier onderzoek we thans besluiten. Wat grootheid van beginselen, wat vastheid bij de toepassing! Welk een toon van onwankelbare persoonlijke overtuiging, gepaard aan den meest nauwgezetten eerbied voor 't geweten van anderen.

Vast besloten om zijn apostolisch gezag niet te laten gelden, verzuimt Paulus anderzijds niets wat aan overtuiging de zegepraal schenkt. Zich beurtelings tot hart, verstand en geweten richtend, doet hij eerst de edele snaar der liefde trillen. Daarna komt de beurt aan het persoonlijk belang, in den meest gewettigden zin, en reeds nu kon men de bespreking geëindigd, de Corinthiërs overtuigd achten. Maar dat is den apostel niet genoeg. Want hoe verheven èn de zorg voor eigen zieleheil èn die voor dat des naasten ook zijn, de zedeleer des Evangelies wil onze daden nog door een derde beweegkracht zien beheerscht, de meest christelijke van allen: de liefde tot den God onzes Heeren Jezus Christus.

Die beweegkracht moet inderdaad den laatsten stoot geven. De twee eerste redenen waren slechts vooruitgeschoven belegeringswerken; thans zal de bekwame krijgskundige, op

vrij stoute wijs, den beslissenden aanval kunnen beproeven. Daar was eens een bisschop, die toen een dame hem vroeg of zij zonder gevaar naar den schouwburg kon gaan, aanstonds antwoordde: „Dat vraag ik u, mevrouw!" Zoo ook wendt Paulus eensklaps de hem gestelde vraag tegen het geweten zijner lezers, en zegt met een rechtstreeksch beroep op hen: „Acht gij de deelneming aan het Avondmaal bestaanbaar met de deelneming aan een Heidensch feest?"

Wat is het Avondmaal? voegt hij er bij. Een openbare belijdenis van het christelijk geloof, en het gebruiken des lichaams van Christus. En wat zijn die maaltijden, waartoe men u noodt? Daden van afgoderij. En de afgoderij zelf? Zulk een verderfelijke omkeering van het godsdienstig gevoel, zulk een listige en boosaardige vervalsching der edelste zielsbehoeften, zulk een mengsel van weinig licht met veel duisternis, dat men er wel een uitvinding des Satans in moet zien.

Als dit zoo is, kan, past het dan, waarheid en leugen, gerechtigheid en ongerechtigheid, licht en duisternis in zich te vereenigen, en den Zoon Gods in onreine aanraking te brengen met de duivelen?

Broeders, zulke woorden is het goed te hooren in een tijd, waarin zoowel door zedelijk verval als door terugslag tegen zeker streven, men zich beroemt alles in hoogere saamvatting te kunnen verzoenen, de wereld en God, de liefde tot het vermaak en de gehoorzaamheid aan Jezus Christus.

Twee heeren te dienen is gemakkelijk geworden; er is naar 't schijnt niets meer dat ongepast is voor den christen.

Wat de meest gewone zedeleer afkeurt er buiten gelaten, is er niets, dat de geloovige zich niet mag veroorloven. Wel zeide de Bijbel: „Wordt behouden van dit verkeerd geslacht," „ga uit van hen, mijn volk," maar zulke woorden zijn in onze eeuw niet meer op hun plaats. Thans behoeft men nergens meer uit te gaan, en weet niet waarvan men zou dienen te scheiden. Is „de wereld" niet onvindbaar geworden onder het voorwendsel, dat men door die bijbelsche uitdrukking slechts verstaan moet zekeren geest, een zielstoestand, dien de kluizenaar met zich neemt en in 't hart der woestijn wedervindt? Men gelooft niet meer aan het bestaan van naar buiten tredende uitingen, van tastbare vormen, en van instellingen, die de kweekplaatsen van dien geest zijn geworden.

In een woord onze tijd is voor velen — en dat is 't geheim der onvruchtbaarheid van zoo menig leven en streven — de tijd van schikken en plooien, de tijd van verwarring en dooreenwerping, ja, laat ons het uitspreken, op 't gebied van Kerk, leer en praktische zedeleer de tijd van werkelijk nietszeggende wartaal.

Wonderlijk is het echter, dat ondanks alles en zelfs bij de meest vrijzinnigen, het denkbeeld van dit of dat, 't welk met het Christendom onbestaanbaar is, nog niet geheel is verdwenen. Men bewaart dat echter in een of anderen hoek van het leven, d. w. z. voor zekere oogenblikken, die door hun zedelijk overgewicht moeten goed maken wat andere te weinig hebben. Vooral echter belast men er zekere mannen mede, van wie men in het stuk der christelijke getrouwheid de officieele plaatsvervangers der eenvoudige geloovigen maakt.

In navolging der Roomschen zal men nauwgezet Paaschfeest vieren. Na de vastenavondpret komt een soort van

vasten, d. w. z. in den tijd, die den grooten avondmaalsvieringen voorafgaat, staakt men eensklaps datgene als ongepast, wat den volgenden dag weer geoorloofd zal wezen.... Alsof het Avondmaal niet het beeld ware van een dagelijksche gemeenschap met den Heere, en alsof we niet elken dag geschikt moesten zijn het te gebruiken, op het voorbeeld der eerste christenen!

Zoolang de catechisaties vóór het lidmaatschap duren, houdt men ook een poos stilstand. Alsdan schijnt ongepast wat men den vorigen dag deed, en metterhaast straks weer zal beginnen.... Als ware niet de christen tot zijn laatsten snik een catechisant, een leerling voor den hemel, evenals de catechisant, wel beschouwd, niet is dan een leerling voor het christendom.

In 't kort, den leeraar legt men alle plichten van de uiterste christelijke betamelijkheid op. Wee hem, zoo hij die niet vervult! Heeft een predikant b.v. de onvoorzichtigheid in 't bijzijn van een vriend, die hoog met den schouwburg is ingenomen, den wensch te uiten er een enkele maal heen te gaan, dan heet het: „Gij, een leeraar, in den schouwburg; 't zou schande wezen! Hebt gij dat wel bedacht?" Men heeft tweeërlei zedeleer. De eene, zeer rekbaar, ten dienste der gewone christenen; de andere, zeer strak, voor den gezant van Jezus Christus. De laatste is werkelijk de officieele christen, belast om het in alle dingen voor allen te zijn, te volmaken wat zijn hoorders aan trouw ontbreekt, en de lijn door te trekken voor degenen, die zelf niet veel lust hebben dat te doen.

Maar, mijn broeders, zulk een waan, meer algemeen dan men denkt, en waarmee de leeraars voor hun gedrag moeten rekenen, toont een volkomen onkunde aangaande den aard

des Nieuwen Verbonds en de leer van den Heiligen Geest. Het Nieuwe Verbond en de waardigheid des Christens bestaan alleen door het werk en de tegenwoordigheid diens Geestes in het hart van elk wedergeborene. Bij zulk een gelijkheid in den grond der zaak, is het verschil tusschen leeraars en eenvoudig geloovigen slechts zeer bijkomstig, ten minste in de zaak die ons bezighoudt. De eenen zijn juist niet minder gewijd dan de anderen. Slechts de vorm dier wijding verschilt, en de bijzondere verrichtingen voegen er geen enkel wezenlijk deel aan toe. Dezelfde namen worden ook aan de eenen als aan de anderen gegeven. Petrus zegt tot allen: „Gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een verkregen volk.” Ons allen noemt Paulus: „Kinderen des lichts”, „heiligen”, „kinderen Gods”, „tempelen des Heiligen Geestes”. Er is dus geen aanleiding om in het leven heilige en niet-heilige tijdstippen te onderscheiden, evenmin als er in de kerk leden zijn, op wie zekere plichten van de uiterste betamelijkheid rusten, en andere leden die daar vrij van zijn. Kortom, voor God zijn de verplichtingen in den grond gelijk, omdat de voorrechten ook wezenlijk gelijk zijn.

We hebben dus daarin alweer een aanwijzing ter oplossing der vraagstukken uit het werkdadig leven, een derde reden om onze vrijheid te beperken. Wij hebben niet slechts onze ziel en die onzes broeders te vrijwaren, maar ook de uiterste zorg te dragen voor de waardigheid van God in ons. Door den H. Geest is Christus onze gast in krachtiger zin nog — daar hij 't blijvend en in ons hart is — dan Hij eertijds die was van de echtelingen te Cana, van Martha en Maria te Bethanië, en van Zaccheüs te Jericho. Zullen wij dan niet als onbestaanbaar met zijn tegenwoordigheid in onze ziel door den H. Geest beschouwen, datgene wat wij in die aller

plaats niet zouden gedaan hebben als Hij ons bezocht? Zullen wij Hem, nu hij steeds in ons woont, dwingen te komen daar, waar het niet in ons op zou komen Hem heen te brengen, als we Hem voor een oogenblik in ons huis hadden.

Noblesse oblige: Adel brengt verplichtingen mee. Laat ons den naam, de voorrechten van christenen prijs geven, of wel er de lasten van aanvaarden! Tusschen de gerechtigheid en de ongerechtigheid, tusschen het licht en de duisternis, tusschen Christus en Belial is bepaald geen verzoening mogelijk. Die te beproeven is, in de besmetting te betrekken niet maar de verbintenis van den catechisant, den zegen van het Avondmaal, of 't gezag des leeraars, maar de Majesteit van God zelf, van het Heilige der heiligen in ons n.l. den Geest Desgenen, die te rein van oogen is dan dat Hij het kwaad zou aanschouwen.

Na de beweegreden der christelijke liefde en die der voorzichtigheid, schijnt het mij toe dat deze nieuwe overweging de oplossing van een groot aantal moeilijke vragen gemakkelijk maakt. Onder deze wijs ik als voorbeeld op eene, die velen in de christelijke wereld vooral bezighoudt. Ik bedoel het vraagstuk van den Schouwburg. God geve mij er heiliglijk over te spreken, zoowel ter waarschuwing diergenen onder mijn hoorders, welke men tot den schouwburg lokt, als om hen te sterken, die de aanzoeken tot hen gericht weerstaan.

Bij 't behandelen dezer vraag heb ik mij niet bezig te houden met wat het tooneel vroeger of in andere landen wellicht is geweest, als b. v. in 't oude Griekenland, waar vrouwen er nooit optraden en „het in de gemoederen de

groote staatkundige denkbeelden hielp bewaren, die het staatsleven uitmaakten" [1]). Neen, ik neem het tooneel zooals het reeds eeuwen is in de landen, waar men onze Fransche taal spreekt, zooals het, vergis ik mij niet, meer en meer wordt in dat Duitschland, 'twelk in dit opzicht zoo lang zijn meedinger overtrof, en zich nu zoo belust toont op de onreine voortbrengselen van Parijs.

Welnu, tegenover ons hedendaagsch tooneel durf ik met Paulus zeggen: „Oordeelt gij zelf, of er gemeenschap is tusschen zuiverheid en onreinheid, tusschen 't werk des Geestes in ons en hetgeen een kweekplaats van dien des satans is geworden?

Ik misken niet de goede bestanddeelen in de tooneelvoorstellingen, evenmin als men de groote schoonheden van het oude Heidendom mag voorbij zien. Maar, gelijk de menging van het ware met het valsche juist het gevaarlijke des Heidendoms was, zoo is ook het goede, 't weinig goede, dat onder de onreinheid van het tooneel schuilt, naar mij dunkt, een der grootste gevaren. De goede stukken zijn een brug voor de slechte, en herscheppen ons tooneel in een kweekhof voor ondeugd.

Langzamerhand verstompt daar werkelijk 't zedelijk gevoel. Met gaat ongemerkt van wat eerbaar is tot het meest verlagende. Glijdt de schouwburg niet zelf langs dat hellend vlak? Past niet op hem 't best dat woord der Openbaring: „Die vuil is dat hij nog vuil worde." Als men op de menschelijke hartstochten wil werken, is men wel gedwongen — wil men niet dat de lieden dadelijk verzadigd zijn — de hoeveelheid vergift steeds te vermeerderen, tot men van de eene bedwelming

---

1) *Vinet.* De l'inclination théâtrale.

in de andere vervalt, en zich wentelt in het onreinste slijk.

Op het tooneel is men reeds lang daartoe gekomen; zeker ten minste in Frankrijk, en zelfs het heiligste wordt meegesleept. Huwelijks- en kinderliefde, kuischheid, beginselen en gewetensbezwaren, het vaderschap, de ouderdom, de vroomheid, het gebed, het Heilig Avondmaal, leven, dood, God-zelf, er is niets zóó eerbiedwaardig, zóó rein, edel of heilig, dat het tooneel niet in zijn slijkpoel heeft gesleurd; niets laags, verachtelijks, veroordeelenswaards is er, 't welk het zijn vrienden niet heeft opgedischt. Altijd zoekend naar nieuwe prikkels voor de verwende gehemelten, is er geen onmogelijke toestand, dien het tooneel niet elken dag uitdenkt, om zoo de ondeugd openlijk te kunnen vertoonen, of wat erger is, haar onder een aanlokkelijken sluier te doen zien. Wie meent dat ik overdrijf, overdenke de bekentenis, die zich de *Revue des deux Mondes*, sprekend over een eerbaar stuk, liet ontglippen: „In onze dagen," zegt het blad, „is een stuk zonder echtbreuk wel het grootste wonder."

Daarbij weet gij van wat bederf het tooneel de bron is! Herinnert u de bekentenissen der dagbladen, na de rampen die Frankrijk troffen. Beurtelings als uitwerksel en als oorzaak, als vrucht en als zaad der ongebondenheid, werkt de schouwburg, zonder te rusten, terug op de zeden die hij schildert. Wat is hij, wat zal hij steeds meer zijn voor onze jeugd? Men siddert als men er aan denkt. Maar wat men niet zoo goed kent, is de doodelijke invloed van den schouwbnrg op een schare kinderen onzes volks, die er binnen komen door den handel in *contre-marques* [1]) en er een schrikkelijke

1) Toegangsbewijzen voor hen, die tijdens de voorstelling het gebouw verlaten, om er straks terug te keeren. In zulke kaartjes wordt handel gedreven.

vroegrijpheid voor de ondeugd uit weg dragen. Voor hen is de schouwburg het voorportaal der gevangenis, als voor de rijkeren de toegang tot andere afgronden. De directeur der gevangenis te la Force, de heer Becquerel, zeide, dat hij aan het toenemen van 't getal der jeugdigen, hem toevertrouwd, altijd weten kon, dat een nieuw, een slecht stuk te Parijs was gespeeld! Zelfs hier bij ons gaapt deze wond. Zij, die in zekere wijken onzer stad evangeliseeren, weten het uit ondervinding; de zorg van ons politie-toezicht wordt er terecht door bezig gehouden en zij heeft reden tot klagen.

Ik ga echter dit alles en veel meer voorbij om u te zeggen — vergeef mij die persoonlijke mededeeling — wat mij, hier of elders, steeds op den drempel van den schouwburg heeft tegengehouden, welke letter- of toonkunstige aantrekkelijkheid hij ook voor mij had. Wat mij terug hield is de gedachte aan het leven der spelers, en vooral der speelsters, van 'twelk ik voor niets ter wereld en in geen enkel opzicht de verantwoordelijkheid voor God zou willen dragen.

Verwacht niet, broeders, dat ik met verachting van mijn naaste zal spreken. Op het voorbeeld mijns meesters veracht ik niemand, maar beijver mij veeler de zielen lief te hebben gelijk de mijne, en hen te redden. O, hoe zou ik wenschen mee te werken om diegenen te redden, waarvan ik spreek Kon ik hun maar gaan zeggen, dat de Heer hen lief heeft, dat al die mannen mijn broeders zijn, al die tooneelvrouwen mijn zusters; al verwerpt hen de wereld uit haar boezem, al maakt ze hen zwart, terwijl zij hen tegelijkertijd gebruikt! Kon ik hun maar zeggen, dat voor de tooneelspelers als voor mij het kostelijk bloed van Jezus Christus heeft gevloeid aan het kruis van Golgotha.

Een enkele maal heb ik een christelijken dienst kunnen be-

wijzen aan een derzulken, maar te laat, helaas! dan dat het haar ten nut kon zijn.

Dat gebeurde in 1870, op de Fransche zeekust. Over een weg langs het strand, vloog in dolle vaart een open rijtuig, teugelloos voortjagend met het jonge paar, dat er in zat. 't Waren geen echtgenooten, schoon zij als zulke leefden. De jonge vrouw was tooneelspeelster te Parijs aan het *théâtre des Italiens*.... Eensklaps gaan de paarden op hol; de jonge vrouw schrikt, springt uit het rijtuig, helaas! zij staat niet weer op: de val had haar plotseling gedood! Zij was nauw twintig jaar! De ouders, die gewaarschuwd werden, wilden niet komen, en daar zij Protestantsch was, belastten een vriend en ik zich met de schrikkelijke begrafenis. Nooit zal ik dien somberen dag vergeten, waarop ik den beker tot den bodem moest ledigen, d. i. tot de noodzakelijkheid toe, om de vergrooting bij te wonen van een kuil, die te klein was voor de te prachtige doodkist. Toen moest ik spreken — helaas waarover? — in tegenwoordigheid van hemzelf, die deze ziel ten verderve had gebracht.

O, als ik bij die gelegenheid een droeven blik heb moeten werpen in het leven der tooneelvrouwen, sedert heb ik mij overtuigd, dat het leven van dit arme jonge meisje maar al te zeer regel was, en geenszins uitzondering. Gij weet niet wat er in den schouwburg omgaat, gij, die er met heel uw huishouden en zoo vroolijk heengaat. In die al te nauwe betrekking tusschen twee geslachten, in een beroep dat hen steeds veroordeelt tot zedelijke vermomming, tot het dagelijksch ruilen van 't eene karakter voor het ander, nu het edelste, straks het laagste, in die tentoonstelling der vrouw, die recht tegen haar roeping in aan de blikken van een opgewonden publiek prijs wordt gegeven, in één woord in al dit valsche, dat

blanketsel, dien bestendigden leugen — in dat al moet zulk een aanval op de menschelijke waardigheid liggen, ja zelfs op de kracht van eigen persoonlijkheid, dat het gevolg bijna onvermijdelijk een onzedelijk leven is.

Zie, ik wil het overluid zeggen, ik heb daaraan behoefte, omdat ik rechtvaardig wil wezen: er zijn uitzonderingen, schoone uitzonderingen op den regel. Men heeft op het tooneel meer dan een deugdzame vrouw gezien, die er slechts uit opoffering bleef, maar tot welken prijs, onder welk lijden! Men moet slechts weten wat b. v. een Mac-Ready, een Fanny Kemble in Engeland van hun eigen vak zeiden. Ik weet niets meer bezwarends voor het tooneel dan hun eigen bekentenissen. Overigens zijn zulke gevallen aan het tooneel zoo zeldzaam, — ten minste wat de vrouwen betreft, — dat men ze „plaatselijke onnatuurlijkheden" noemt, en Rousseau terecht schreef: „Zullen wij 't een eerbaar vak noemen, waarbij een eerbare vrouw een wonder is," en dat altijd?

Welnu, op 't spoor van Vinet en in zijn eigen woorden, vraag ik nog eens: „Is er eenige samenstemming tusschen het Christendom en het hedendaagsch tooneel? [1]) Kan men discipel van Christus zijn, en van het tooneel de verantwoordelijkheid op zich nemen?"

Ik ga zelfs verder, en durf vragen, of een zedelijk man, die zijn naaste liefheeft, deze verantwoordelijkheid zou willen bijven dragen, na te zijn gewaarschuwd. O, als er een schouwburg was, opgericht ter meedinging met de andere, even streng omtrent zijn personeel en keus van stukken als het andere rekkelijk, dan zou ik anders spreken. Maar zoolang uw geld en uw steun niet aan zulk een hervormd tooneel ten goede komen,

1) *Vinet.* Hist. de la litt. au XVIIIe siècle. Etude sur Rousseau.

bedenk dan wel, al woont ge slechts goede stukken bij — en ach, worden die goede stukken ook soms niet bezoedeld door een ballet! — bedenk dan, zeg ik, wel dat gij zijdelings de verantwoordelijkheid voor de slechte draagt, wijl gij de geheele inrichting helpt bestaan.

Wat zoudt gij, die aarzelt den schouwburg te veroordeelen, wel gevoelen, als nog niet eens uw dochter of een verre bloedverwante, maar eenvoudig een die u lief is, een jong meisje dat ge kent, de begeerte uitte, om de tooneelwereld binnen te treden. Gij zoudt dat kind liever zien sterven, dan dat zulk een val het verachtelijk maakte. Maar als nu de schouwburg u zulk een schrik inboezemt, waar 't hen geldt die u dierbaar zijn, kunt gij dan zonder schreeuwende tegenspraak met u-zelf hem gebruiken om u te vermaken? Zult gij een spel maken van hetgeen de zielen verwoest, en zullen wij, geloovigen of niet, met Vinet niet wederom zeggen: „Zoo het tooneel zijn dienaars wijdt aan onzedelijkheid en soms aan het schandelijke, door de taak die 't hun oplegt, hoe zou 't ons dan geoorloofd zijn het aan te moedigen?" [1])

Zelfs bij gebrek aan christelijke overtuiging en zedelijke vastheid, zou 't dunkt mij genoeg zijn, Genève lief te hebben, om de instelling, waarmee men ons heeft begiftigd, te verfoeien. Totnogtoe is smaak voor het tooneel onder ons niet recht inheemsch geworden, en daaraan onder meer zijn wij verschuldigd, wat ons overblijft van republikeinsche zeden en Protestantsche soberheid. Zou die smaak weldra de overhand krijgen? Zouden wij gedoemd zijn daardoor de laatste sporen van onzen ouden roem te zien verdwijnen, het snel verval van het huiselijk en gezond maatschappelijk leven te

---

1) Etude sur Rousseau.

aanschouwen, de profetische waarheid te bevestigen van Voltaire's schrikkelijken kreet: „God zij geloofd, ik heb den Raad en de Republiek bedorven"? Zouden we, eindelijk, gedoemd zijn Genève herschapen te zien in een stad van zingenot, met zijn hertog, droever gedachtenis, wederom tot heer? O, moest eens dit ongeluk ons treffen, de geschiedenis zou getuigen wie de ware Geneefsche burgers, de vrienden huns land, de trouwe en goede burgers waren: zij die meesleepten of zij die trachtten tegen te houden, de medeplichtigen van Voltaire of de erfgenamen der beduchtheid van Rousseau.

Broeders, in plaats van mee te gaan met den stroom, die ons wegsleept, zou het de moeite loonen stil te staan, na te denken, te vragen waarheen dit alles ons brengt!

Uit die overdenkingen konde een flink, eerbiedwaardig verzet worden geboren. Men zou misschien in alle standen een partij zien opstaan van hen, die beproeven willen de toekomst te redden, zonder het verledene verwijten toe te werpen. Het zou heerlijk zijn als jonge lieden, vooral jonggehuwden, zich vereenigden, uit eigen beweging en zonder wederinvoering der wetten op feestmaaltijden enz., om langzamerhand een hervorming in onze levenswijs en den aard der ontspanningen te bewerken. Wel ver van de beoefening der kunsten en letteren te schuwen, moesten ze er zich veeleer aan wijden, met wijze gematigdheid, om, 't zij voor zichzelf of voor 't volk, de vermaken die men veroordeelt, door eerlijke, gezonde uitspanningen te vervangen.

Die gedachte geef ik aan. Is zij goed, dan bane God haar den weg. Om echter volkomen oprecht te zijn, wil ik niet doen gelooven, dat voor zulk een hervorming zedelijk en vaderlandsch gevoel voldoende zijn. De ondervinding toont,

dat verandering der zeden niet veel beduidt zonder verandering der harten, en dat er niets vruchtbaar en duurzaam is dan wat geschiedt in den naam en door den geest van Jezus Christus.

Maar waarom zou die verandering der harten niet kunnen plaats grijpen? Is het dan zoo zwaar en moeielijk, zich over te geven aan Hem, die het ideaal van het zedelijke en schoone, de hoogste schoonheid zoowel als de hoogste goedheid is? Zijns moeten we allen zijn, aan Hem ons allen geven of hergeven zonder ophouden. Vergeten wij niet, wij, die uit beginsel of uit stoffelijke onmogelijkheid geen danspartij of schouwburg bezoeken, dat het christelijk leven niet alleen in zulk een onthouding bestaat. Dat is maar de kleinste zijde, de negatieve kant van het christelijk leven; als we slechts door zulke verloocheningen Christenen zijn, zijn we nog geen Christenen. Zij knnnen ons zelfs in een zeer noodlottigen waan houden, en naar den geest, die er ons toe drijft, veeleer Pharizeeën dan discipelen van Christus uit ons maken!

Liefhebben, liefhebben, zichzelf geven, zich opofferen, leven voor Christus, alles doen ter eere Gods des Vaders, hart en leven doordringen van de drie door ons beschouwde beweegkrachten: liefde tot God, tot den naaste, tot onze eigen ziel; alle vraagstukken in 't leven naar deze drie regelen onderzoeken en beoordeelen, — dat is het eenig echt christelijk leven, dat is 't behoud der zielen, 't behoud van ons dierbaar vaderland, 't behoud der maatschappij!

Tot dat behoud met eenzelfde hart mee te werken, noodig ik u allen uit, broeders, in den naam eenszelfden Zaligmakers en tot roem eenszelfden Gods! Amen!

AANHANGSEL.

....

OVER HET TOONEEL.

„*Bewijsstukken ter rechtvaardiging*" noemt de schrijver dit laatste (door ons om meer dan een reden bekorte) deel van zijn arbeid. Zij dienen tot antwoord op tegenwerpingen ingebracht tegen de derde zijner redevoeringen. „Ik verwachtte die", zegt de heer Tophel. „Men valt niet ongestraft dat bolwerk der wereldsgezindheid (het tooneel) aan, vooral wanneer zoovelen alles doen om er de fatsoenlijke burgers heen te lokken van een stad, waar men zich uit beginsel naar oude zeden of uit fatsoen tot nog toe meestal van den Schouwburg ver hield." Eerst spreekt de schrijver nu van het tooneel in Fransche landen.

Op een man als *Rousseau* wil, wegens diens inconsequentiën, de schrijver liever niet wijzen, ten einde geen tegenspraak uit te lokken. Hij begint dus met nieuwe werken en beslist onpartijdige. Zoo getuigt *Saint Marc Girardin* [1])

---

[1]) *Littérature dramatique.*

dat men op het tooneel geen christelijke zedeleer mag verwachten. Heerschte in het tooneel der ouden de gedachte, dat een enkele booze hartstocht een ziel kon verderven, ons schouwtooneel predikt, dat een enkele goede hoedanigheid veel ondeugden ontschuldigt. Het oude tooneel sprak van een worsteling der hoedanigheden en gebreken, onderworpen aan de wetten van godsdienst, eer, vaderlandsliefde; het huidige stelt geen geheel karakter voor, maar één hartstocht die alle beheerscht en waarvoor de oudtijds geëerbiedigde zedelijke wet ophoudt. Het tooneel heeft vóór de liefde en naar 't schijnt tegen het huwelijk partij gekozen. De overspelige liefde is eerst naast, weldra boven de huwelijksliefde geplaatst. De schouwburg vermindert den eerbied voor de ouders en moedigt den zelfmoord aan, die thans ook op dramatische wijs geschiedt. De maatschappij volgt hierin het tooneel na.

Een ander getuigenis is van den raadsheer Eug. Poitou in zijn werk: „Over den roman en den schouwburg onzer dagen en hun invloed op de zeden." 't Boek werd bekroond door het *Institut*, „dat niet aan Puriteinsche strengheid lijdt."

„Met het huwelijk te spotten is te allen tijde het voorrecht van het tooneel geweest," zegt Poitou, die verder toont hoe de tooneelletterkunde „de begrippen van goed en kwaad heeft dooreengeworpen," en spreekt van „haar overspelige vermenging van de meest uiteenloopende denkbeelden, de meest onverzoenbare gevoelens." „Zij heeft," zegt hij, „belangstelling opgewekt in al wat laag, gemeen, afstootend is; doen lachen om wat treurig is, zich vroolijk gemaakt over het schandelijke. Zij heeft uit de zedelijke denkbeelden allen stuur weggenomen, er twijfel en donkerheid ingebracht."

Volgt de *Revue des deux mondes:*

„Een stuk zonder echtbreuk" zegt zij, „is thans wel het grootste wonder. Wie zal ons van onwaardige echtgenooten en schuldige vrouwen verlossen? 't Is als wil men thans van den schouwburg de leerschool der levenszatheid en eigenliefde maken, ja die van den ongehuwden staat."

Omtrent het Engelsch tooneel wordt gewezen op de *Records of a Girlhood* en 't geen *Fanny Kemble*, zelf tooneelspeelster, zeide. Zij vindt het tooneel „een verachtelijke aaneensnoering van onbehoorlijke en onzedelijke dingen, waarbij de stukken van vroeger, ondanks hun platheid, zedig en kuisch waren." Over het Duitsch tooneel wordt mede een zeer ongunstig oordeel uit de *Revue des deux mondes* aangehaald.

Thans volgen ettelijke vertrouwelijke meedeelingen van tooneelspelers zelf over hun beroep. Mlle Mars zegt o. a. dit:

„De tooneellieden gelooven aan niets, dat spreekt van zelf. Gewoon een mom voor te doen, gevoelens die zij niet hebben, een wijsheid die hun ontbreekt te schilderen, overtuigen ze zich eindelijk, dat buiten hun gebied de wereld evenmin werkelijkheid is als bij hen."

Aan een dame, die haar dochter aan het tooneel wilde wijden schreef zij:

„Hoe denkt ge er aan, Marie op het tooneel! terwijl gij rijk zijt, haar een bruidschat geven kunt, haar tot een eerbare vrouw kunt maken, door haar met een knap man te laten trouwen. Gij zoudt haar werpen in de stormen en wisselingen van het tooneelleven! Gij zoudt haar onttrekken aan de innige vreugd van een geregeld en geëerd leven! Neen inderdaad, Mevrouw, dat zult ge niet doen: gij zult uw dochter niet opofferen! Met mij is 't iets anders. Ik ben in de tooneelwereld geboren en opgegroeid. Ik had geen keus: Ik hield hartstochtelijk van het tooneel. Ik ben geslaagd, maar wist ge eens hoeveel strijd en verborgen leed mij dat gekost heeft!"

Een woord van Talma (den beroemden Parijschen tooneelspeler) toont welke gevaren zijn beroep met zich brengt,

wat betreft de oprechtheid der gevoelens. Men ziet er uit tot welk een ontwijding [1]) *(profanation)* van het heiligdom der ziel het tooneelvak leiden kan:

Lekain, zoo zegt Talma, beminde en haatte steeds met hartstocht, en wie dat niet kan zal nooit een goed tooneelspeler zijn. In de uitdrukking der hartstochten is zooveel schakeering, dat de speler ze bij ondervinding moet kennen om hen wel weer te geven. Rijk in opmerkingen, kan hij dan zichzelf met studie en voorbeeld dienen. Ik durf nauwelijks het verhalen, dat eens tijdens een groot verdriet de lust voor het tooneel toch zoo sterk in mij was, dat ik, wezenlijk lijdend, te midden der tranen nog opmerkte, hoe nu mijn stem was veranderd, hoe zij onder het weenen door kramp scheen aangedaan. Ik schaam mij eenigszins te zeggen, dat ik er aan dacht die ervaring bij gelegenheid te gebruiken.

De Lekain hier genoemd was een tijdgenoot van Garrick, den grooten Engelschen tooneelspeler, die door ongenees-

---

1) 't Woord „Ontwijding" is van Alex. Dumas, de zoon. Hij zegt: „om den dichter weer te geven, den aanschouwer te boeien, daalt de tooneelspeler in de diepte van dier bestaan af. Hij doorgraaft, woelt om, werkt dooreen, delft op, ontleedt, *ontwijdt soms.* Wat doet het er toe! hij moet natuurlijk zijn. De Booze geest bezit hem en het publiek roept hem. . . . .

. . . . , .

De kunstenaar zegt: „kom herinnering, liefde, wroeging zelfs; herhaal wat ge mij eertijds hebt gezegd! Ik verkoop u voor het oogenblik mijn ziel, en *ben des noods tot aanslagen, tot heiligschennis bereid.*" Herinner u hoe Talma een schrikkelijken kreet uit, onverwacht hoorend dat zijn vader dood is, en een oogenblik later verzucht: „O kon ik dien kreet in den schouwburg weergeven!" En toen hij zelf den dood voor zich zag, nam hij een spiegel, en zijn ontvleescht gelaat ziende, sprak hij: „Hoe jammer, dat men *Tiberius* niet met zulk een gelaat speelt!" 't Is schrikkelijk, onnatuurlijk zal men zeggen. 't Is beter vergeten te zijn dan tot dien prijs beroemd. Toch is het zoo, en moet het zoo zijn."

(Lijkrede van A. Dumas over Mlle Desclée.)

lijke zwaarmoedigheid aangetast, eens onbekend een geneesheer ging raadplegen. „Zoek afleiding, ga dikwijls Garrick hooren en gij zult genezen" was 't bescheid. — „Helaas, ik ben Garrick zelf", antwoordde de lijder. Dat verhaal kan zeer goed waar zijn. Het einde van des tooneelspelers leven is vaak hoogst droevig. Lekain schreef in 1774:

Ik ben nooit gelukkig geweest, en zal 't nooit zijn. Als 't met een kunstenaar ten einde loopt, als hij zijn nachtrust, zijn gaven, zijn gezondheid heeft geofferd om het publiek te behagen; als hij dat publiek niet meer als vroeger kan bevallen, dan begaat hij een onvergeeflijke zonde. Geen medelijden, geen toegeeflijkheid met hem. Hij is minder gelukkig dan 't lievelingspaard van een groot heer, dat men rustig in den stal laat sterven. Ik, de man dien de Europeesche bladen duizenmaal den eersten in zijn kunst genoemd hebben, moet nu denken aan een rustplaatsje in een hoek van Frankrijk, om daar een leven te eindigen, dat steeds onrustig en ongelukkig was."

Vooral wijst de schrijver op de getuigenis eener vrouw die, zelf tooneelspeelster, „haar beroep uitoefende in zeldzaam gunstige omstandigheden, wat roem zoowel als reinheid van zeden en onafhankelijkheid betreft." 't Is de reeds genoemde Fanny Kemble, welke uitnemende en voorbeeldige vrouw zich verplicht te achtte tot den schouwburg, dien haar vader bestuurde, toe te treden, om dezen laatste van een dreigenden ondergang te redden.

Fanny Kemble nu getuigt dat, ondanks al wat men moge zeggen, zij blijft gelooven, dát het tooneelvak een man of vrouw onwaardig is. Zij verwondert zich, dat zij, bij zooveel afkeer van het vak en van de voorbereiding voor een stuk, nog zoo wel slaagde. Fanny Kemble was de nicht van de beroemde Mevr. *Siddons*, denkelijk de beste vertolkster van Shakespeare die ooit bestond. Ook haar leven was gansch onberispelijk, toch ondervond het den verderfelijken invloed van het tooneel.

Het ledige en holle in het leven mijner tante in haar laatste jaren, schrijft Fanny Kemble, maakte op mij diepen indruk. Haar lusteloosheid en onverschilligheid schenen mij, ten onrechte misschien, voort te spruiten uit den opdroogenden, vernielenden invloed van den overspannen kring, waarin zij steeds geleefd had. Deze herinnering maakte mij zoo bevreesd, dat ik elken avond vurig bad om bewaring voor den kwaden invloed van mijn beroep.

Wij gingen vaak naar tante Siddons. Telkens merkte ik een nieuwe verwoesting op, door den tijd in dezen prachtigen bouwval aangericht. Hoe duur heeft zij haar roem betaald! Haar beker was zoo bedwelmend, dat voor haar 't leven alle geur heeft verloren; slechts ongevoeligheid, ledigheid, verveling, matheid blijven haar nu over. Alles is voor haar dof, vorm- en kleurloos, onverschillig. Wat droevig lot! En toch, hoe werd zij eens niet bewonderd!

Verder nog schrijft zij:

Welk een wonderlijk beroep is 't onze! Elken dag walg ik er meer van, maar denk er niet aan 't op te geven, zoolang mijn vader leeft.

. . . .

Mijns vaders gansche leven is onrust en moeite geweest, veroorzaakt door zijn aandeel in die ellendige onderneming van het *Covent-garden* tooneel. Nu zijn krachten afnemen, zie 'k hem met smart er aan denken zich weer in een nieuwen schouwburg te steken. Ik wil er „deel noch lot" in hebben. Ik zal mijn vader leenen of geven wat ik kan. Ik zal des noods voor de helft spelen van wat ik elders ontvang. Maar al maakte ik 100 pCt., ik nam niet het minste aandeel in een schouwburg, uit vrees van nog eens den dag mijner geboorte te zullen vervloeken.

Fanny Kemble werd geen eigenares van een schouwburg, en kon eindelijk haar beroep vaarwel zeggen. Haar levensbeschrijver *Aug. Craven* wijst er op, hoe uit haar gedenkschriften blijkt, dat nooit een onafhankelijk, fier, verheven en godsdienstig gemoed het tooneel uit eigen beweging zal kiezen. Hij acht het ijdel te hopen op een zedelijk en hervormd tooneel, wijl zij die dat zouden kunnen tot stand brengen, den schouwburg verfoeien, en zij die smaak in het tooneel

vinden wel weinig lust zullen hebben het te herscheppen.

Fanny Kemble is niet de eenige geweest, die haar beroep verwenschte. Mac-Ready, de groote Engelsche tooneelspeler, wilde voor niets ter wereld zijn dochter voor den schouwburg opleiden. Mlle Descleé, die zoo bewonderenswaard de groote rollen, door Alex. Dumas geschreven, vertolkte, schreef aan dezen nog voor weinige jaren, bij haar nieuwe verbintenis.

„Ik zal slechts teekenen als gij 't bepaald wilt.... Ik zal eindelijk in een klooster gaan, dat is zeker; 't is mijn vast denkbeeld. Wat doe ik hier? Waartoe die beweging, die onnutte studiën, dat kwakzalvers-vak, dat leven even hol en eentonig als woelig.... Ik heb mij over niemand en niets te beklagen. Hoeveel vrouwen in mijn plaats zouden den hemel danken! De zaal is overvol, elken avond bloemen en zegepralen, die de hongerigsten op het tooneel zouden verzadigen. En toch, neen, 't is mij onverschillig!...."

Dezen brief, dien zooveel tooneelkunstenaars in sommige oogenblikken konden teekenen, heeft Alex. Dumas bijna geheel gelezen aan het graf van Mlle Descleé. Hij riep er bij uit: „Welk een beweging op de oppervlakte van dit kunstenaarsleven! Welk een eenzaamheid, welk een droefgeestigheid, welk een bitterheid op den bodem!"

Een andere kunstenares, een Engelsche, wier naam ik uit bescheidenheid verzwijg, heeft beter gedaan dan Mlle Descleé. Zij heeft niet gewacht tot de dood haar als 't ware op het tooneel verrastte; zij heeft het bijtijds verlaten. Aan een harer zusters, die er zich aan wou verbinden, schreef zij: „Ik zag u liever sterven dan verbonden aan den schouwburg". Zij was 't ook, die een jongmensch van groote gaven van het tooneel afbracht. Hij werd, door haar invloed, in plaats van speler een uitnemend leeraar.

Toen de beroemde zangeres Jenny Lind, wier roem in Duitschland, Rusland, Engeland en Amerika al het denkbare

heeft overtroffen, een christin was geworden, heeft zij, ook maar voor een oogenblik, niet meer op het tooneel willen verschijnen. Naar men mij verzekert, zelfs niet ondanks de dringende verzoeken van haar koning. Haar leven is te Dresden voleind in het doen van goede werken, waaraan zij het groot vermogen wijdde, dat haar wonderbare gave haar had verworven.

In een stad van Illinois in N.-Amerika liep eens de directeur van een kunstenaarstroep, een knap, welopgevoed man, een zaal binnen, waar hij kort geleden een voorstelling had gegeven, en waar nu gepredikt werd. Hij werd in de ziel gegrepen en schreef toen dit:

„Ik heb den Satan dertig jaar gediend, maar thans zullen al mijn gaven God ten dienste zijn. Gij weet niet wat achter de coulissen omgaat. O, geloof mij, gij die voor uw ziel eerbied hebt, ga nooit naar den schouwburg".

Ten slotte verhaalt de schrijver kortelijk het merkwaardig leven van den tooneelspeler Montague Stanley.

Deze, in 1809 te Dundee geboren, verloor vroeg zijn vader. Een bekoorlijke lichaamsgestalte, een vroegrijp verstand en een zeldzaam talent in 't voordragen, maakten hem nog zeer jong tot den lieveling der hoogere kringen. Op zijn zevende jaar speelde hij reeds, onder aller toejuiching, op het eigen tooneel des goeverneurs van Halifax. Acht jaar later was zijn loopbaan bepaald, en betrad hij het tooneel te New-York. Een heldere, buigzame stem, een uitmuntende voordracht, een ranke gestalte — alles had hij wat tot welslagen noodig was.

Te dien tijd verbond hij zich nauw met een ongeloovig, spotziek jongmensch, die weldra alles verwoestte wat in Stanley nog van godsdienstige beginselen over was. Doch in de jaren, toen hij zich steeds meer van God verwijderde,

waakte God over zijn ziel, en bewaarde die voor het kwaad, o. a. in zekeren zin door Stanley's groote liefde voor de teekenkunst. Sinds 1828 aan het koninklijk tooneel te Edinburg verbonden, gebruikte hij zijn vrijen tijd tot het doorwandelen van de prachtige omstreken der stad, om daarna op het papier de fraaie gezichten weer te geven. Zoo had zijn ziel een krachtig tegengif tegen de kwade werking van zijn beroep. Op zijn 24e jaar trouwde hij en scheen alzoo gelukkig.

Doch alleen Gods gunst zou hem 't waar geluk schenken. Hij had een broeder, een jong, bekwaam geneesheer in dienst der O.-Indische compagnie. Deze had, even als Stanley zelf, in 't eerst de parel van groote waarde vergeten. Doch hij vond die later, en wenschte nu den zijnen haar te doen kennen. Zijn hartelijke brieven wonnen langzamerhand al zijn bloedverwanten voor 't Evangelie. Stanley alleen bleef weerstaan, werd steeds vijandiger. Met zijn ongeloof te pralen, te lachen over de vroomheid zijner verwanten, was voor een poos zijn wapen tegen wat hij „schijnvertoon" noemde. Toch schijnt hij reeds geschokt te zijn geworden; de pijlen Gods drongen in zijn geweten. Hij kon ze niet uitrukken. Eindelijk werd de onrust zijnen pogingen tot verstrooiing te sterk; hij had een vreeselijke worsteling. Eerst merkte men het slechts door het ophouden zijner bitse spotternij, toen door een zekere begeerte naar ernstig onderhoud, voorts door zijn tegenwoordigheid in de kerk, eindelijk door zijn invoering van huiselijken godsdienst.

Wel drong het hemelsch licht langzaam door, maar een nieuwe dag brak blijkbaar aan. Gelijk velen beproefde hij 't eerst in eigen kracht. Hij had zijn tijd van leven naar de wet, een tijd van vruchteloos pogen en heilzame ontmoediging, van een geestelijk Gethsemane, waar in onbeschrijflijk

zwaren arbeid, de groote daad van den wil rijpte, die plotseling den mensch geheel aan God overgeeft. Eindelijk kwam de verlossing: de zekerheid der vergiffenis en de geest der aanneming in Christus werden hem geschonken. Den 25 Dec. 1836 kon hij in zijn dagboek schrijven.

„'t Is Kerstfeest. Mijn besluit is genomen. Ik wil door de genade en den bijstand Gods een nieuw leven beginnen, door in Jezus Christus een nieuw schepsel te worden. Moge de Heere dit besluit versterken, en het verwezenlijken door zijn eindelooze genade en barmhartigheid. Amen."

Merkwaardig is, dat Stanley bij zijn bekeering er volstrekt niet aan dacht het tooneel te verlaten. Hij geloofde in gemoede zijn beroep te kunnen blijven uitoefenen, als hij maar niet allerlei rollen op zich nam.

Maar langzamerhand werden zijn hart en geweten ontrust. Niet alleen verloor hij den smaak voor wat weleer zijn droombeeld was, maar hij stelde zich zelfs de hoogsternstige vraag: „Kan ik tegelijk tooneelspeler en Christen zijn?" Doch het tooneel vaarwel zeggen, stond gelijk met het opofferen eener schitterende toekomst, een prijsgeven van eigen onderhoud en van dat zijns huisgezins. Desniettemin zag hij, na veel gebed en nadenken, wat zijn plicht was en schreef dit:

„Ik heb den directeur mijn besluit meegedeeld om het tooneelvak, als onbestaanbaar met Gods wil, op te geven. Ik weet, dat God dien stap zal zegenen. Ik heb dien gedaan tot zijn eer, met vol vertrouwen in Christus."

Den 28 April verscheen Stanley voor 't laatst op het tooneel.

„Dat is de laatste avond van mijn tooneel-loopbaan," zoo schrijft hij. „God zij geloofd, dat Hij mij uit de duisternis tot het licht heeft geroepen! Nu ben ik bevrijd van een beroep, onbestaanbaar met den dienst van God!"

Toen Stanley's daad bekend werd, noemde de een hem

een dwaas, overlaadde hem de ander met verwijten. Maar hij gevoelde zich gelukkig, en God had voor zijn brood gezorgd, door hem de gave van het teekenen te schenken. Daardoor en door zijn muziekkennis kon hij nu bestaan. Zijn echt christelijk gedrag, zijn edel karakter en zijn ontwikkeling wonnen hem spoedig vele nieuwe vrienden.

Tot lid van den Edinburgschen kerkeraad benoemd, wijdde Stanley voortaan zijn vrijen tijd aan een Zondagsschool, tot dat zijn gezondheid begon af te nemen. In 1844 werd hij ernstig ziek, en voelde zijn einde naderen. Weldra daarna ontsliep hij in den vollen vrede des geloofs.

„De doordringende stem van Stanley zwijgt thans," zegt zijn levensbeschrijver, „tot den dag der opstanding. Toch wordt zij nog vernomen. Bevestigd door zijn leven, zal zijn getuigenis altijd bewijzen, dat het levend christendom en de schouwburg niet met elkaar zijn te verzoenen. 't Is nutteloos te vragen wat het tooneel moest zijn, of kon worden. Laten wij der wereld haar tooneelliefde, maar wat zouden wij, discipelen van Christus, in den schouwburg doen?"

„Dat zijn", zoo verklaart de schrijver, „de feiten en bekentenissen waarop mijn schatting van het tooneel, in mijn derde redevoering, rust. Ik spreek voorts niet van de stukken, die ik, hoezeer ze mij tegenstonden, heb willen lezen. Ook zwijg ik van den oorsprong en aard van zekere inlichtingen mij verstrekt; want ik acht het mijn plicht uit mijn bewijsvoering alles te weren, wat niet met de reinheid van den kansel en van dit boekske strookt."

„Neen, ik heb den schouwburg niet behoeven te bezoeken,

om overtuigd te zijn dat liefde tot den naaste, zorg voor eigen zielsbehoud en eerbied voor de waardigheid van Christus in ons den schouwburg voor alle Gods kinderen moesten sluiten. Zonder die overtuiging op te dringen, moest ik haar uitspreken. Ik oordeel niemand, maar als zelfs Rousseau eertijds een noodkreet aanhief, moest dan een leeraar niet beproeven zijn meegelokte broederen te waarschuwen?"

Voorts beantwoordt hij een tegen hem gevoerd pleit, strekkende, om de tooneelspelers niet buiten de maatschappij te sluiten, hun niet als den paria's alle ambten te ontzeggen, met deze opmerkingen:

„'t Is juist deze inconsequentie der wereld waarover ik mij verontwaardig, en die tevens mijn overtuiging bevestigt. Hoe! Staten en Steden begunstigen om strijd den schouwburg, maken er een volkszaak van; alle standen gaan er heen, juichen er beroemden kunstenaars dolzinnig toe — en toch treft men deze, naar de wijze der Romeinen, met een soort van eerloosheid. Even als de zelflievende heidenen deden, plaatst men hen, zooveel doenlijk, buiten de wet. In Duitschland zelfs, waar deze ban veel minder wordt gevoeld dan in Frankrijk, moet een officier, die een tooneelspeelster huwt, zijn ontslag nemen. Dat verhaalt ten minste Otto Gumprecht in het tijdschrift *Daheim* (1872), ter gelegenheid van het huwelijk der beroemde Pauline Lucca met baron von Rhaden. Gevoelt men niet, dat zulk een uitbanning de veroordeeling is van het tooneel?"

„Van tweeën een. Men moet eerbare tooneelspelers en speelsters eeren als alle andere menschen; hen willen opnemen in 't legioen van eer, de Kamers en de *Académie* (waar ze in Frankrijk buiten zijn gesloten) in de staatkundige, ja ook in de godsdienstige vereenigen; men moet hen als huisvrienden

ontvangen, niet meer een huwelijk met een hunner als de meest mislukte verbintenis beschouwen; — of schrikt men daarvoor terug, blijft men bewust of onbewust, in hun vak een onoverkomelijken hinderpaal zien voor zulk een eerherstel, dan bid ik mijn broeders in den naam der christelijke liefde, ja reeds in die der eenvoudigste menschenliefde, welke niemand tot eerloosheid doemt ten einde hij anderen kunne vermaken, zulk een instelling als het tooneel niet te onderhouden en niet aan te moedigen.